

**ОИВ ИНФЕКЦИЯСИНИ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНИНГ
ИНСОНЛАР ЭМОЦИОНАЛ ҲОЛАТЛАРИГА ТАЪСИРИ**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.005>

Каримжанова Ёқутхон Уринбаевна,

Фарғона Давлат Университети Психология кафедраси ўқитувчиси

**РАЗВИТИЕ ВИЧ-ИНФЕКЦИИ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА
ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ ЛЮДЕЙ**

Каримджанова Ёқутхон Уринбаевна,

*Преподаватель кафедры психологии Ферганского государственного
университета*

**THE DEVELOPMENT OF HIV INFECTION AND ITS IMPACT
ON PEOPLE'S EMOTIONAL STATES**

Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna,

Lecturer at the Department of Psychology, Fergana State University

Аннотация: Ҳозирги кунда бутун дунёда ОИВ инфекцияси бор одамлар сони шиддат билан ўсмоқда. ОИВ инфекцияси бор инсонларнинг эмоционал ҳолатлари дунё миқёсидаги муаммога айланган. Ушбу мақолада инсонлардаги эмоционал ҳолатларнинг ОИВ инфекциясини ривожланишига таъсир хусусиятлари баён қилинган.

Калит сўзлар ва иборалар: стресс, депрессия, ОИВ (одамнинг иммунитет танқислиги вируси), психика, психология, психологик ёрдам, психологик ҳолат, психосоматика, инфекция, иммунитет, вирус.

Аннотация. Сегодня число людей, живущих с ВИЧ, во всем мире стремительно растет. Эмоциональное состояние людей, живущих с ВИЧ, стало глобальной проблемой. В данной статье описаны особенности влияния эмоциональных состояний на развитие ВИЧ-инфекции у человека.

Ключевые слова и фразы: стресс, депрессия, ВИЧ (вирус инфицированный человек), психика, психология, психологическая помощь, психическое состояние, психосоматика, инфекция, иммунитет, вирус.

Abstract: Currently, the number of people with HIV (human immunodeficiency virus) is increasing rapidly worldwide. Emotional states of people with HIV have become a global problem. The article discusses the influence of the emotional state on the development of HIV.

Keyword: stress, HIV, psyche, medicine, psychology, psychological help, mental condition, psychosomatic, influence, immunity, virus.

Мамлакатимизда инсон омили ва “Комил инсон” ғояси билан боғлиқ барча соҳалар йилдан йилга ривожланиб бормоқда. Инсоннинг шахс сифатида шаклланиши ва ривожланиши учун узлуксиз таълим тизимининг жорий қилинганлиги ва бу борадаги эришилаётган натижалар фикримиз далилидир. Таълим тизими билан бир қаторда соғлиқни сақлаш соҳасида ҳам жуда катта ютуқлар қўлга киритилмоқда. Жаҳон стандартларига жавоб берадиган кадрлар тизими, энг охириги технологиялар асосидаги тиббиёт ускуналари, мамлакатимизда ўтказилаётган тиббиёт масалаларига бағишланган бутунжаҳон конференциялари ва бошқалар бунга мисолдир.

ОИВ (одамнинг иммунитет танқислиги вируси) инфекцияси – одамга ОИВ юқиши натижасида вужудга келадиган ўта хавфли юқумли касаллик ҳисобланади. ОИВ инфекциясининг соғ одамга юқиши туфайли, ОИВ

инфекцияси касаллиги ва инфекциянинг даволанмаслиги унинг терминал (оғир) даври ОИТС (Орттирилган иммунитет танқислиги синдроми)ни вужудга келтиради. Яъни, ОИТС ОИВ инфекциясининг охириги клиник босқичидир. ОИТС-Орттирилган Иммуно Танқислиги Синдроми — ОИВ-инфекциясининг касалликлар ривожланадиган сўнгги даври ҳисобланади. Ҳимоя тизимининг кучсизланиб бориши, турли хил юқумли касалликларга чалиниш хавфини оширади. Масалан, соғлом одамларга қараганда, ОИВ юққанларда ўпка силининг ривожланиш хавфи юқорироқ бўлади. Шундай микроорганизмлар мавжудки, улар соғлом одам учун ҳеч қандай хавф туғдирмайди. ОИВ инфекцияси юққанда эса, ҳаттоки бу микроорганизмлар ҳам касалликларни юзага келтириши мумкин. Пневмоцистли зотилжам, Капоши саркомаси (терининг ўсма касаллиги) каби кам учрайдиган касалликлар шулар жумласига киради. Бу касалликлар охир оқибат ўлимга олиб келади.

Инсонларда ОИВ инфекциясига қарши даво излаш билан дунё олимлари Энтони Фаучи, Алексей Валентинов, Станислав Владимиров, Джозеф Соннабенд, Руслан Имранов, шу жумладан Ўзбекистонлик тиббиёт фанлари профессори К.Х.Атабеков ва бошқалар изланишлар олиб боришмоқда.

Охириги пайтларда олинган далиллар шуни кўрсатадики, инсоннинг ҳаётий ҳолатлари баъзи касалликлар билан боғлиқдир. Масалан, Мерри Фридман ва Рей Розенманларнинг “А тип бўйича ҳулқ-атвор ва сизнинг юрагингиз” асарида инсоннинг ўзини тутиши (ҳолати) билан юрак касалликлари ўртасидаги боғлиқлик курсатилган. Улар доимий босимда юрадиган ва ўзларининг ҳаётдаги ўрни учун курашувчи инсонларни “А гуруҳидаги одамлар” деб номлашган. Шу асосда инсонларда ОИВ инфекцияси билан эмоционал ҳолат ўртасидаги боғлиқлик мавжудлигини кўрсатувчи изланишлар америкалик олимлар томонидан олиб борилган. Уларнинг тадқиқотларига кўра ўзининг ҳаётдан қониқадиган, мамнун, хурсанд ва иродаси мустаҳкам ОИВ инфекцияли инсонлар бошқа ҳаётдан қониқмайдиган, норози, хафагарчиликка мойил, иродаси суст инсонларга нисбатан касалликларга камроқ чалинишлари аниқланган.

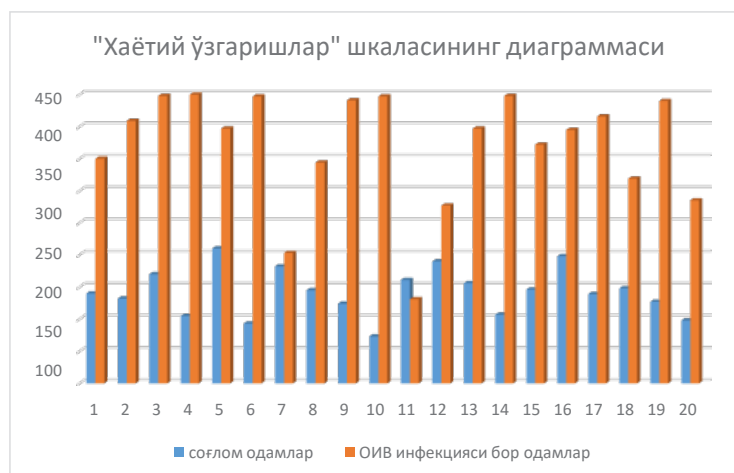
2013 йилда тадқиқотчи олима О.В.Кольцова ўз изланишлари натижасига кўра шундай хулосага келдики, салбий эмоционал омиллар ва ҳолатлар ОИВ инфекцияли беморларнинг касаллик ривожланишининг тезлигига таъсир этади. Буни исботлаш мақсадида олима ўзининг тажриба ўтказган беморлари мисолида қуйидагиларни келтириб ўтган. ОИВ инфекцияси эркакларга нисбатан аёллар ва болаларда тезроқ ривожланади. Чунки аёллар ва болалар стресс, депрессия ҳолатларига тушган вақтларида, уларда иммунитет пасайиши ва бошқа касалликларга кўпроқ чалиниши хавфи юқорилиги алоҳида таъкидланган.

Юқоридаги фикрларни Санкт-петербург университети профессори Рыбников Виктор Юрьевич, Россия Давлат Педагогика Университети олими Алехин Анатолий Николаевич, Санкт-Петербургдаги психология фанлар номзоди Шаболтас Алла Владимировналар ҳам ўз изланишларида таъкидлаб ўтишган.

Ҳозирги даврда ОИВ нинг келиб чиқиши ва даво чораларини қўллашда психология фани ҳам ниҳоятда аҳамиятлидир. Буни тасдиқлаш мақсадида ОИВ инфекцияли инсонларда бошқа касалликларни ривожланиб кетиши руҳият билан боғлиқлигини тадқиқ қилувчи адабиётларни таҳлил қилдик. Назарий маълумотларнинг амалий асосини ўрганиш мақсадида Фарғона вилояти ОИТСга қарши кураш марказида ОИВ инфекцияли беморлар ва болаларнинг ота-оналари билан анкета савол-жавоблари асосида суҳбатлашилди. Беморларда Т.Холмс ва Р.Райх томонидан тузилган “Ҳаётий ўзгаришлар” шкаласи тести ўтказилди ва қиёсий таҳлил қилинди.

Эксперимент гуруҳи учун ОИВ инфекцияси бор одамлардан 20 та, назорат гуруҳи учун ОИВ аниқланмаган соғлом 20 та одамлар танлаб олинди. Тадқиқотнинг бориши қуйидагича олиб борилди. Бу методика 43 та турли хил ҳаётий ўзгаришларни ўзида мужассамлаштирган жараёнлардан иборат бўлиб, ҳар бир жараён белгиланган баллга эга. Агар юқори натижалар қайд этилса, синалувчилар ўтган йиллар давомида эмоционал ва жисмоний бузилишларга сабаб бўлган кучли стрессга тўқнаш келган ҳисобланади.

№	Соғлом одамлар	ОИВ инфекцияси бор одамлар
1	140	350
2	132	409
3	170	448
4	105	450
5	210	397
6	93	447
7	182	203
8	145	344
9	124	441
10	73	447
11	161	131
12	190	277
13	156	397
14	107	448
15	146	372
16	198	395
17	139	416
18	148	319
19	127	440
20	98	285

Юкорида ўтказилган экспериментдан қуйидагича хулоса қилсак бўлади:

Соғлом одамларнинг умумий баллари сони - 2844 га тенг;

ОИВ инфекцияси бор одамларнинг жами баллари эса – 7466 га тенг. Демак, 1)

$$2844:20=142,2$$

$$2) 7466:20=373,3$$

Олинган натижалар ОИВ инфекцияси бор инсонларда ўртача арифметик қиймат

142.2 га, Соғлом инсонларда эса ўртача арифметик қиймат

373.3 га тенг эканлигини кўрсатди.

№	Одамлар	Жами умумий ўртача баллар
1	Соғлом одамлар	142,2
2	ОИВ бор одамлар	373,3

ОИВ инфекциясини ривожланишини психология билан боғлиқлиги нуқтаи-назаридан адабиётлар, ўтказилган анкета савол-жавоблар, суҳбатларни таҳлиллари натижаси инсондаги руҳий ҳолатлар касаллик ва саломатлик орасидаги восита бўлиши мумкин экан. Ижобий ва салбий эмоционал ҳолатлар учун асосий ва муҳим сабаб инсоннинг психикасидир. Салбий эмоционал ҳолатларга берилувчанлик кўп инсонларга хос. Инсон қандай ҳолатга кўпроқ берилиши унинг ирода кучига ҳам боғлиқ. Инсоннинг руҳий ҳолатлари ижобий ва салбий кўринишларда бўлиб баъзи ҳолатлар инсон фаолиятини жадаллаштирувчи, фаоллаштирувчи бўлса, баъзилари фаолиятни маълум вақтгача чалкаштириши ёки тўхтаиб қўйиши ҳамда стресс натижасида депрессия ҳолатига тушириб қўйиши ҳам мумкин.

Юқоридаги ҳолатлар ва олиб борилган изланишларни таҳлил қиладиган бўлсак, ОИВ инфекцияли беморларда салбий эмоционал ҳолатлар ОИВнинг ривожланишини тезлашишига ўз таъсирини кўрсатади. Ижобий эмоционал ҳолатлар эса ОИВ инфекциясининг ривожланишини секинлашишига олиб келади.

Демак, инсонларда ОИВ инфекциясининг ривожланиши объектив, кансероген ва бошқа омиллар билан бир қаторда психологик омилларга ҳам боғлиқ бўлишлигига биз юқоридаги тадқиқотларда гувоҳ бўлдик. Юқоридаги назарий ва амалий кузатувлар натижаси шуни кўрсатадики, инсоннинг саломатлик ва касалликка нисбатан муносабати уни у ёки бу ҳодисага нисбатан мойиллигини вужудга келтиради. Тиббиётда аниқлангандек, ОИВ инфекцияли беморларда ва бошқа деярли барча касалликларнинг келиб чиқиши психосоматик (Психосоматика (юнонча “руҳ” ва “тана” деган маъноларни билдиради) бу психологик омилларни танадаги касалликларга таъсир кўрсатишидир) омилларга асосланади. Яъни, одамнинг касалликка чалиниши руҳият билан боғлиқлиги ҳам тиббий, ҳам психологик нуқтаи-назардан тасдиқланган.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, ОИВ инфекцияси бор инсонлар касаллигининг психопрофилактикаси сифатида қуйидаги тавсияларни ҳавола этишимиз мумкин:

ҳар қандай ҳолатда ҳам руҳий мувозанатни, ҳиссий барқарорликни, осойишталикни сақлаш;

атрофдаги ҳар қандай, у ҳоҳ ижобий, ҳоҳ салбий ҳодисалар бўлсин улардан ўта таъсирланмаслик;

доимо ижобий кайфиятни ярата олиш кўникмасини шакллантириш;

ўзини адекват англаш, тўғри йўналтира олиш ва эмоцияларини бошқара олиш малакасини ривожлантириш;

соғлом кун тартибига риоя қилиш ва бўш вақтини эмоционал ёқимли кечинмали машғулотларга сарфлаш;

ҳаётни, атрофдагиларни одатийлигича қабул қилиш;

ҳаётни севиш, шукроналик ҳиссини туйиш, ҳар бир дақиқанинг тақдорланмас эканлигини англаган ҳолда завқланиб яшаш;

ҳар бир инсон ўзидаги ижобий эмоционал ҳолатларга кўпроқ эга бўлиши учун ўз иродавий кучини шакллантириши, ривожлантириши ва мустаҳкамлаши лозим;

ҳар қандай ҳолатда ҳам, яъни инсонда оив инфекцияси бўлишидан қатъий назар ҳаёт давом этишини тўлақонли ҳис қилиши зарур.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.Мирослава Андрущенко и дрг. Настольная книга для позитивных людей. Укр., -2008.

2.Хайдаров Ф., Халилова Н. Умумий психология (дарслик) Т. Низомий номидаги ТПДУ – 2010.

3.Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни С а қ л а ш Вазирлигининг 123-сонли буйруғи – 2015.

4.Ғозиев Э.Ғ. Умумий психология. – Т.: 2010.